Lukanov proti Bulharsku, rozsudek ze dne 20. 3. 1997

Stěžovatel: Lukanov

Žalovaný stát: Bulharsko

Číslo stížnosti: 21915/93

Datum: 20.03.1997

Článek Úmluvy: čl. 5 odst. 1
čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: detence/zajištění/zbavení svobody, osobní bezpečnost, trestní obvinění

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

20. března 1997

VĚC LUKANOV

(Rozsudek ve věci Lukanov versus Bulharsko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a příslušnými ustanoveními Jednacího řádu A jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda, F. Matscher, E. Palmová, sir John Freeland, J. Makarczyk, D. Gotchev, B. Repik, U. Lohmus, J. Casadevall a dále H. Petzold, tajemník Soudu, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejné poradě, která se konala ve dnech 2. prosince 1996 a 20. února 1997, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) 11. března 1996 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 21915/93) proti Bulharské republice, předložené Komisi podle článku 25 bulharským občanem panem Andrejem Karlovem Lukanovem 1. září 1992. Žadatel byl zastřelen 2. října 1996.

Požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a z prohlášení, jímž Bulharsko uznalo obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků příslušného státu podle článků 5 § 1 a 18 Úmluvy.

2. V odpovědi na dotaz učiněný podle ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu A žadatel uvedl, že si přeje zúčastnit se řízení, a ustanovil advokáta, který ho bude zastupovat (ust. 30).

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan D. Gotchev, zvolený soudce bulharské národnosti (článek 43 Úmluvy), a pan R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 4/b/). Dne 30. března 1996 vylosoval předseda za přítomnosti tajemníka dalších sedm členů, a to pana F. Matschera, paní E. Palmovou, pana F. Bigiho, sira Johna Freelanda a pány J. Makarczyka, U. Lohmuse a J. Casadevalla (článek 43 in line Úmluvy a ust. 21 § 5). Následně pan B. Repik, zastupující soudce, nahradil pana Bigiho, který zemřel (ust. 22 § 1 a 24 § 1).
4. Pan Ryssdal z titulu předsedy Senátu (ust. 21 § 6) prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem bulharské vlády (dále jen „Vláda“), právním zástupcem žadatele a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a 38). V souladu s příkazy následně vydanými 5. července a 21. října 1996 obdržel tajemník vyjádření žadatele 3. října 1996 a písemná vyjádření Vlády 8. října a 12. listopadu 1996. Dne 22. října tajemník Komise sdělil, že její delegát přednese své vyjádření při zasedání Soudu.
5. Po žadatelově smrti 2. října 1996 tajemník obdržel 5. října prohlášení k předsedovi Soudu, kterým vdova po žadateli paní Lilia Gerassimovová-Lukanovová a dvě děti, slečna Anna Andrejeva Lukanovová a pan Karlo Andrejev Lukanov, vyjádřili své přání pokračovat v řízení jeho jménem.
6. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 28. listopadu 1996. Soud předtím vykonal přípravné řízení.

K soudu se dostavili:

(a) za Vládu

1. Margaritovová, Ministerstvo spravedlnosti, zástupce Vlády:

(b) za Komisi

1. Trochsel, delegát;

(c) za žadatele

1. Loulčevová, právnička praktikující v Sofii, právní zástupce,
2. E. Enčev, asistent.

Soud vyslechl úvodní přednesy pana Trechsela, paní Loulčevové a paní Margaritovové.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Zvláštní okolnosti případu
2. Žadatel byl bulharským občanem. Bývalý ministr, poté místopředseda a v roce 1990 předseda bulharské vlády byl členem Národního shromáždění Bulharska v době události, které se staly podkladem pro tento případ. Dne 2. října 1996 byl zastřelen před svým domem.
3. Při odjezdu ze Sofie do Moskvy 7. března 1992 byl žadatel pohraniční policií na sofijském letišti informován o tom, že byl vydán příkaz zabavit jeho diplomatický pas. Jelikož mu příkaz nebyl ukázán, odmítl svůj pas vydat. Po podobném incidentu 11. března žadatel podal stížnost k Nejvyššímu soudu, který ji zamítl z důvodu, že nebylo vydáno žádné správní rozhodnutí, které mohlo být předmětem stížnosti. Následně žadatel zahájil řízení za účelem dosažení náhrady za morální újmu utrpěnou jako výsledek nezákonného příkazu zabavit jeho pas (viz níže uvedený odst. 24).
4. Dne 1. července 1992 generální prokurátor požádal Národní shromáždění, aby povolilo trestní řízení proti žadateli pro podezření z toho, že porušil články 203 a 219 § 3 trestního zákoníku (viz níže uvedené odst. 25 a 27). Podezření se vztahovalo zvláště k jeho účasti jako místopředsedy vlády v letech 1986 až 1990 při řadě rozhodnutí přidělujících částky v celkové

výši 34 594 500 amerických dolarů a 27 072 000 konvertibilních bulharských leva (BGL) na pomoc a půjčky určitým rozvojovým zemím jako Nikaragua, Kuba, Laos, Kambodža, Afgánistán, Angola a Jemen. Požadavek tvrdil:

„Tato rozhodnutí … dramaticky zasáhla do ekonomického potenciálu země, jejich ekonomických zdrojů a vývozní kapacity a objektivně řečeno znemožnila zaplacení jejích zahraničních dluhů. Mělo by být zdůrazněno, že vzhledem k takovým rozhodnutím způsobujícím poškození země a dalším ilegálním opatřením učiněným vůdci strany a vlády během tohoto období naše dluhy v zahraničí vzrostly ze 4 119 700 USD v roce 1986 na 10 656 900 000 USD v roce 1989 … .

Na popsanou situaci se vztahuje vzhledem k velmi vysokým částkám peněz definice trestného činu ‚zneužití pravomoci veřejného činitele', což zakládá zvláště závažnou skutečnost spadající pod ustanovení obsažená v článku 203 a článku 219 § 3 trestního zákoníku.

Zmíněná obvinění jsou ‚závažná' v rámci znění článku 93 § 7 zákoníku."

10. Dne 7. července 1992 Národní shromáždění zbavilo žadatele poslanecké imunity podle článku 70 bulharské ústavy a povolilo trestní řízení proti němu. jakož i jeho zatčení a vyšetřovací vazbu.
11. Dne 9. července 1992 státní prokurátor pan Dojčev z vyšetřovacího oddělení Generální prokuratury obvinil žadatele podle článku 203 ve spojení s články 201, 202 a 282 trestního zákoníku (viz. níže uvedené odst. 25 a 28), spolu s předsedou a dalšími místopředsedy tehdejší rady ministrů, ze zpronevěry fondů přidělených určitým rozvojovým zemím, jak je uvedeno výše v odst. 9. V rozporu se svými úředními povinnostmi napomáhal zpronevěře v zájmu získání výhody pro třetí stranu, čímž způsobil závažnou ekonomickou škodu. S přihlédnutím k velké výši projednávaných částek peněz byl tento případ obzvláště závažným.

Prokurátor dále uvalil na žadatele vyšetřovací vazbu, přičemž, jako důvody uvedl potřebu ukázat veřejnosti nebezpečí, jaké projednávané zločiny představují pro společnost, žadatelovu osobu a potřebu zajistit jeho přítomnost na soudním přelíčení. Rozhodnutí se odvolávalo, inter alia, na články 147 a 152 § 1 trestního řádu (viz. níže uvedené odst. 29 a 30).

Dne 9. července 1992 byl žadatel zatčen a umístěn do vyšetřovací vazby v budově Národního vyšetřovacího úřadu v Sofii.

12. Ve stejný den žadatelův právní zástupce podal odvoláni k Bulharskému nejvyššímu soudu, požaduje jeho propuštění. Prohlásil, že v rozporu s článkem 148 § 1 trestního řádu zatykač nestanovil přesně důvody pro zatčení. Skutečnost, že mu hrozilo odsouzení k více než deseti rokům odnětí svobody, neospravedlňovala sama o sobě uvalení vazby, jelikož podle odst. 2 článku 152 bylo podmínkou také nebezpečí jeho uniknutí či spáchání dalšího trestného činu (viz níže uvedený odst. 30). Navíc byla opatření přijata na základě žadatelovy osoby, zejména skutečnosti, že byl členem Národního shromáždění, kterážto úvaha není podložena žádným z důvodů jmenovitě uvedených v článku 147 § 1 (viz níže uvedený odst. 29).
13. Na zasedání 13. července 1992, kterému byl přítomen státní prokurátor, nikoli však žadatel či jeho právní zástupce. Nejvyšší soud odvolání zamítl. Jeho rozhodnutí obsahovalo následující zdůvodnění:

„Podle článku 152 § 1 trestního řádu má být podezřelý držen ve vazbě tehdy, jestliže může být za svůj čin odsouzen k odnětí svobody na dobu deseti a více let či k trestu smrti. Trestné činy podle článku 203 § 1 trestního zákoníku takové rozsudky mohou přinést.

Výše uvedené ustanovení stanoví dvě kumulativní podmínky – zpronevěra se musela projevil v

širokém měřítku a musela být obzvláště závažnou.

Zda se zpronevěra projevila v obzvláště širokém měřítku, závisí na hodnotě projednávaného veřejného majetku. Závažnost případu je určována tím, zda zpronevěra byla provedena ve spolupráci s jinými osobami, stupněm ohrožováni společnosti, které se tento čin týkal, a skutkovou podstatou (článek 93 § 3 trestního zákoníku). Argument, že možnost předvídaná v článku 152 § 2. … se vztahuje na tento případ, je bezpředmětný.

V době obvinění byl žadatel členem Národního shromáždění. Podle účinnosti článku 72 bulharské ústavy mu tento status náleží, pokud se neobjeví takové okolnosti, které mohou ospravedlnit jeho odvolání z funkcí člena Národního shromáždění. Ve svém postavení člena Národního shromáždění žadatel zastupuje lid jako celek. Je to právě tímto postavením, že nebezpečí uvedené v článku 152 § 2, … se může realizovat, a pravděpodobnost toho je větší, než v případě žadatele, který není členem Národního shromáždění.

Dále – žadatel podal soudní odvolání proti správnímu opatření, v jeho důsledku mu byl odebrán jeho diplomatický pas … . Skutečnost, že učinil takový krok, dává dobrý důvod k obavám, že se nezdrží spáchání takových činů, jaké jsou uvedeny v článku 152 § 2 … .

V souladu s článkem 70 Ústavy …., kromě případů závažných trestných činů, kdy Národní shromáždění udělilo povolení, jeho členové nemohou být zatčeni a nemohou být proti nim vznesena žádná obvinění … Logická a systematická interpretace výše uvedeného ustanovení dovozuje, že rozhodujícím pro zajištění osoby, ‚vazbu‘, podle výkladu trestního zákoníka je to, zda čin s sebou nese významné nebezpečí pro společnost, a zvláštní status osoby, která ho spáchala, člena Národního shromáždění.

Z tohoto důvodu zákonodárný orgán předpokládá … v takových případech zadržení. Prokuratura má pravomoc vydat pokyn k takovému opatření.“

14. Dne 23. srpna 1992 byl žadatel hospitalizován ve vězeňské nemocnici v Sofii, kde se mu dostalo ošetření.
15. Dne 4. září 1992 žadatel, vycházeje ze změny okolností týkajících se jeho zdravotního stavu, podal žádost o propuštění ke generálnímu prokurátorovi.
16. Dne 5. září 1992 se jeho právní zástupce odvolal k Nejvyššímu soudu proti zamítnutí generálního prokurátora připustit žádost z. 4. září 1992.

Nejvyšší soud odvolání zamítl 17. září 1992 z důvodů, že žadatel se již odvolal proti svému zadržení a že podle příslušného bulharského práva nebyl oprávněn podal další odvolání.

17. Následně žadatelův právní zástupce podal k státnímu prokurátorovi žádost o propuštění svého mandanta.

Na schůzce státního prokurátora s žadatelem a jeho právním zástupcem 28. října 1992 ve Vojenské nemocnici v Sofii právní zástupce vyzval prokurátora k rozhodnutí o žádosti o propuštění. Žadatel sám zdůraznil, že bylo nerozumné založit jeho zadržení na skutečnosti, že si stěžoval na odebrání svého pasu. Nevlastnil žádný jiný pas. Neexistovalo zde ani nebezpečí z opakování zmíněného činu, neboť žadatel již nebyl v postavení, aby to mohl učinit.

Dne 2. listopadu 1992 státní prokurátor zamítl žadatelovu žádost o propuštění. Udal jako důvod, že generální prokurátor se jí již zabýval, a byl názoru, nehledě na lékařské zprávy týkající se žadatele, že zde nebyly žádné nové skutečnosti podporující jeho propuštění. Jeho právní zástupci byli o rozhodnutí generálního prokurátora informováni 22. října 1992 a bylo jim sděleno, že žádné další odvolání již není možné.

18. Dopisem z 9. listopadu 1992 žadatelův právní zástupce požádal generálního prokurátora o uzavření vyšetřování. Připomenul, že bylo zahájeno X. července 1992 a po vypršení zákonné lhůty dvou měsíců bylo prodlouženo o další dva měsíce do 8. listopadu 1992. Podle článku 222 § 3 trestního řádu by další prodloužení mohlo být ospravedlněno pouze ve „výjimečných" případech, kterážto podmínka v žadatelově případu splněna nebyla. Generální prokurátor také neobdržel během oněch čtyř měsíců, které uběhly od začátku vyšetřování, žádné nové důkazy.

Právní zástupce také zpochybnil obvinění vznesená proti žadateli. Rozhodnutí rady ministrů byla přijímána kolektivně v souladu s Ústavou a rozpočtem schváleným Národním shromážděním. Projednávaná rozhodnutí byla přijata jednoduše s přihlédnutím k praktikované politice tehdejší Vlády a byla to právě Vláda, nikoli žadatel jako její místopředseda, která spravovala příslušné fondy. Každopádně nebylo prokázáno, že žadatel spáchal projednávané trestné činy pro svůj vlastní prospěch nebo pro prospěch třetí strany.

19. Dne 10. listopadu 1992 žadatelův právní zástupce podal žádost o jeho propuštění ke generálnímu prokurátorovi, zdůrazňuje, inter alia, že další prodlužování jeho vazby porušuje článek 5 § 3 Úmluvy a že v rozporu s článkem 5 § 1 (c) nebyly pro jeho vazbu udány žádné důvody. Argument, že se žadatel odvolal proti odebrání svého pasu, byl bezpředmětný, jelikož jen užíval svá práva podle bulharských zákonů. Právní zástupce odmítl komentoval obvinění, že žadatel znamenal pro společnost zvláštní nebezpečí z hlediska jeho postavení člena Národního shromáždění.
20. Dne 11. listopadu 1992 generální prokurátor ústně informoval žadatelova právního zástupce, že jeho žádost z 10. listopadu 1992 byla zamítnuta kvůli absenci nových okolnosti ospravedlňujících změnu rozhodnutí držet ho ve vyšetřovací vazbě.
21. V dopise generálnímu prokurátorovi z 18. listopadu 1992 si žadatel, odvolávaje se na článek 180 trestního řádu, stěžoval na skutečnost, že prokurátor neodpověděl na jeho žádosti písemně. Trval na tom, že trestné řízení proti němu nemá zákonný podklad a představuje zjevnou formu politického útlaku.
22. V dopise generálnímu prokurátorovi z 20. listopadu 1992 se žadatelův právní zástupce dotazoval na výsledek žádosti z 10. listopadu 1992 (viz výše uvedený odst. 19). Prohlásil, že informace je důležitá pro žádost podanou Komisi.

Dne 25. listopadu 1992 generální prokurátor odpověděl, že jeho rozhodnuti z 11. listopadu bylo žadatelovu právnímu zástupci předáno 16. listopadu a že protokol vztahující se k této věci byl připraven v souladu s článkem 100 trestního řádu.

23. Dne 29. prosince 1992 Bulharské národní shromáždění zrušilo své rozhodnutí ze 7. července 1992, které povolilo žadatelovu vazbu. Dne 30. prosince 1992 se prokurátor rozhodl propustit žadatele na kauci.
24. Dne 12. března 1994 Městský soud v Sofii přiznal žadateli náhradu za morální újmu utrpěnou následkem pokusu pohraniční policie zabavit jeho pas bez zákonného povolení. Rozhodnutí bylo potvrzeno Nejvyšším soudem 9. února 1995.
25. Příslušné domácí právo
26. Bulharský trestní zákoník z dubna 1968, v platném znění, v příslušné době
27. Podle článku 201 trestního zákoníku veřejní činitelé, kteří zpronevěří veřejné či soukromé fondy, jež mají v držení ve svém postavení veřejných činitelů, nebo jež jim byly svěřeny k ochraně či správě, mohou být podrobeni trestu až osmi rokům odnětí svobody. Jestliže byl spáchán další trestný čin při napomáhání ke zpronevěře, nebo jestliže trestný čin byl spáchán ve spolupráci s dalšími osobami, může být uložen trest jednoho roku až. deseti let odnětí svobody (článek 202).

Pokud trestný čin podle článku 201 nebo 202 zahrnuje obzvláště vysoké částky z veřejných fondů a

je závažný, článek 203 § 1 stanoví trest deseti až třinácti let odnětí svobody.

26. Jak se jeví z řady rozhodnutí Nejvyššího soudu (D 133-77-II, s. 80; D 63-79-I, s. 61; D 271-85-II, s. 87; D 172-88-I, bul. č. 12/88, s. 4; D 144-79-I, s. 73; D 315-75-II, s. 52; a D 5-83-Pl., s. 17) předložených žadatelovým právním zástupcem při konzultaci se zástupcem Vlády před zasedáním Soudu, v příslušné době bylo podmínkou pro trestný čin zpronevěry podle článku 201 trestního zákoníku, že projednávaná osoba nakládala s projednávanými prostředky, jakoby byly její vlastní, ve snaze získat výhodu pro sebe či třetí stranu.

V rozsudku z roku 1995 (č. 17/95) Ústavní soud prohlásil za neústavní úpravu učiněnou Národním shromážděním, která v článku 201 výslovně stanovovala podmínku, že projednávaná osoba použila fondy pro svou výhodu nebo výhodu třetí strany. Podle názoru Ústavního soudu by takové omezení rozsahu zločinu zpronevěry mělo za následek příliš slabou ochranu práva na majetek zajištěného Ústavou 1991. Pro posouzení tohoto trestného činu by nemělo být rozhodující, zda šlo o osobní obohacování, ale zda osoba nakládala s určitými prostředky, jako kdyby byly její vlastní, a tím poškozovala zájmy vlastníka.

V souvislosti s výše uvedeným Ústavní soud prohlásil, že projednávaná úprava byla ve shodě s tím, jak článek 201 interpretoval Nejvyšší soud.

Podle Vlády v příslušné době neexistoval příklad člena Vlády, který by byl soudně stíhán podle článků 201 a 203 trestního zákoníku za svou účast na kolektivním rozhodováni Vlády.

27. Článek 219 § 1 stanoví:

„Jestliže veřejný činitel při spravování majetku či peněz v jeho držení nebo při vykonávání činnosti, která mu byla určena, nedbalostí způsobí značnou hmotnou škodu, zničení či znehodnocení majetku k újmě veřejné správy nebo národního hospodářství, bude potrestán odnětím svobody na dobu nejvýše tří let nebo nucenými pracemi ve veřejném zájmu."

Podle paragrafu 3 může trest odnětí svobody dosáhnout až osmi let, pokud byl trestný čin spáchán vědomě.

28. Článek 282 stanoví:

„(1) Veřejný činitel, který neplní své odborné povinnosti nebo který zneužije své pravomoci za účelem získání materiálních výhod pro sebe či třetí stranu nebo způsobí újmu druhým – a jestliže zde může vzniknout nezanedbatelné hmotná škoda, bude potrestán odnětím svobody na dobu nejvýše pěti let …

(2) Jestliže má takové jednání za následek značnou hmotnou škodu nebo bylo spácháno osobou ve vysokém úředním postavení, této osobě bude udělen trest odnětí svobody na dobu osmi let …

(3) Jestliže je takový čin obzvláště závažný, trest odnětí svobody se pohybuje od tři do deseti let …"

1. Bulharský trestní řád z listopadu 1974, v platném znění, v příslušné době
2. Podle článku 147 § 1 trestního řádu může být obviněný pod soudním dohledem kvůli záruce, že neunikne nebo nespáchá další trestný čin, nebo aby se předešlo ovlivňování svědků. Druh použitého opatření závisí na důkazech proti obviněnému, na jeho zdravotním stavu, rodinné situaci, zaměstnání a jakékoliv další informaci týkající se jeho osoby.
3. Článek 152 stanoví v rámci své relevance:

„(1) Vazba je uvalena, jestliže se obvinění týkají trestných činů, které jsou trestány odnětím svobody

na deset a více let nebo trestem smrti.

(2) Opatření předpokládané v předchozím odstavci není použito, jestliže nehrozí nebezpečí, že by obviněný unikl spravedlnosti či spáchal další trestný čin.

…

(4) Osoba, na niž byla uvalena vazba, se může okamžitě odvolat k soudu proti svému držení ve vazbě. Soud rozhodne během tří dnů a toto rozhodnutí je konečné."

ŘÍZENÍ PŘED KOMISI

31. Ve své žádosti (č 21915/93) ke Komisi z 1. září 1992 si žadatel stěžoval, že jeho zatčení a držení ve vazbě bylo v rozporu s článkem 5 § 1 (c) Úmluvy proto, že zde neexistovalo důvodné podezření ze spácháni trestného činu a že tato opatření nebyla nezbytná, aby mu bylo zabráněno ve spáchání dalšího trestného činu či v uniknutí před spravedlností. Dále si stěžoval, že, když byl držen ve vazbě, trpěl nelidským a degradujícím zacházením porušujícím článek 3 a že v rozporu s článkem 6 mu nebylo dopřáno veřejné jednání u Nejvyššího soudu. Navíc si stěžoval, že trestní řízení proti němu se týkala jednáni, které v příslušné době nezakládalo trestný čin, a proto došlo k porušeni článku 7. Prohlásil, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy nařízením státního prokurátora, které mu zakazovalo psát články o záležitostech spojených s vyšetřováním. Nakonec tvrdil, že došlo k porušení článku 18 Úmluvy.
32. Dne 12. ledna 1995 Komise prohlásila žádost za přípustnou, pokud se týká žadatelových stížností podle článků 5 § 1 a 18 Úmluvy, a zbytek žádosti prohlásila za nepřípustný.

Ve své zprávě ze 16. ledna 1996 (článek 31) jednohlasně vyjádřila názor, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy a že v souvislosti s článkem 18 žádný samostatný sporný bod nevyvstal.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

33. Na zasedání 28. listopadu 1996 Vláda, jak již učinila ve svém písemném vyjádřeni Soudu, připustila, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy.
34. Při stejné příležitosti žadatelův právní zástupce zdůraznil jeho požadavek shledat, že došlo k porušení článku 5 § 1, a přiznat mu spravedlivé zadostiučinění podle článku 50 Úmluvy.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Předběžné zkoumání
2. Žadatel byl zastřelen před svým domem 2. října 1996 v době, kdy případ ještě nebyl Soudem rozhodnul (viz výše uvedený odst. 7). Bylo nesporné, že jeho vdova a dvě děli (viz výše uvedený odst. 5) měly právo pokračovat v žádosti jeho jménem, a Soud neviděl žádný důvod k tomu. aby rozhodl jinak (viz například rozsudek ve věci Ahmet Sadik v. Řecko ze dne 15. listopadu 1996).
3. Údajné porušení článku 5 § 1 Úmluvy
4. Žadatel uvedl, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy, který, v rámci své relevance, říká:

„Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

…

(c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutno zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání:

…“

37. Žadatel, s nímž souhlasila Komise, byl názoru, že skutečnosti, které byly proti němu uvedeny v době jeho zatčení a během jeho pokračující vazby (viz. výše uvedené odst. 9, 11 a 13), by nemohly být v očích objektivního pozorovatele vykládány jako zpronevěra fondů nebo jako porušení úředních povinností za účelem napomáhání spáchání takového trestného činu. Proto neexistovalo „důvodné podezření ze spácháni trestného činu“ v rámci znění článku 5 § l(c). Ani nemohla vazba vycházet „z oprávněných důvodů k domněnce, že je nutno zabránit mu ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání“.

Za těchto okolností Komise neshledala nutným zkoumat, zda vazba byla „zákonná“ podle domácího práva.

Žadatel za sebe zdůraznil, že rozhodnutí vedoucí k jeho obviněním a držení ve vazbě byla v oné době kolektivně přijata Vládou způsobem, který byl v souladu s příslušnými zákony včetně tehdejší Ústavy Bulharska; rozdělení projednávaných fondů bylo provedeno v souladu s národním rozpočtem přijatým Národním shromážděním a následně bylo posledně jmenovaným schváleno. Tato opatření byla v souladu nejen s tehdejší politikou Vlády, ale také s příslušnými rezolucemi Spojených národů o pomoci rozvojovým zemím. Nezvýhodňovala členy Vlády ani žádnou třetí síranu; zmíněné země obdržely finanční prostředky v plné výši.

38. Vláda před Komisi prohlásila, že vazba byla na žadatele uvalena na základě podezření ze spáchání zločinu a byla v souladu s bulharským právem. Ačkoliv bylo pravdou, že rozdělení rozvojové pomoci jako lakové nezakládalo trestný čin, projednávaná obvinění byla vznesena, protože převody finančních prostředků zahrnovaly pod záminkou pomoci rozvojovým zemím nevhodné .,transakce“ poškozující hospodářské zájmy Bulharska. Vláda však nebyla v situaci, aby mohla předložil podrobnosti o těchto „transakcích“, neboť by to nepříznivě ovlivnilo důvěrný ráz. trestního řízení zavedeného proti žadateli a dalším osmi bývalým členům Vlády.

Před Soudem Vláda vyjádřila připravennost přijmout názor Komise, žc došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy, přičemž současně informovala Soud o stanovisku generálního prokurátora, který nařídil žadatelovu vazbu (viz. výše uvedený odst. I 1). V tomlo ohledu Vláda upozornila na to, že nebylo v její moci hodnotit opatření přijatá v tomto případě prokuraturou a Nejvyšším soudem, kteréžto instituce jsou podle Ústavy nezávislými soudními orgány.

39. Vyjádření generálního prokurátora o žadatelových stížnostech zahrnovalo následující zjištění.

Podle bulharského práva bylo klíčovým prvkem trestného činu zpronevěry to, že obviněný zacházel s majetkem někoho jiného, jakoby bvl jeho vlastní, a poškozoval tak zájmy vlastníka: nebylo rozhodující, zda zamýšlel získat výhody pro sebe či třetí stranu (viz výše uvedený odst. 26). Dále mohli členové vládního orgánu být shledáni vinnými z důvodu společného rozhodnutí či jednání, jestliže tímto vědomě spáchali činy. které se rovnají trestným. V tomto případu, jelikož projednávaná kolektivní rozhodnutí způsobila hospodářské ztráty, bylo proti každému členu orgánu, který ona rozhodnutí přijal, zavedeno trestní řízení (viz. výše uvedené odst. 9 a 11). Prokurátor se domníval, že projednávané fondy byly vydány nezákonným způsobem, protože neexistovaly informace o tom, zda se objevily v rozpočtu jako výdaje.

Je pravda, že generální prokurátor v oné době nebyl v situaci, aby mohl zjistil, zda šlo o nezákonný záměr. Domníval se s ohledem na okolnosti a složitost případu, že toto mohlo být určeno pouze v průběhu předběžného řízení.

Ačkoliv příkaz k držení žadatele ve vazbě to výslovně neuváděl, toto rozhodnutí bylo přijalo s

přihlédnutím k postavení žadatele a k závažnosti spáchaného trestného činu (viz výše uvedené odst 9 a 11). Nejvyšší soud rovněž položil důraz na status žadatele jako člena Národního shromáždění (viz. výše uvedený odst. 13). Extrémně široké pravomoce, kterým se těšil na základě svého postavení, mu poskytovaly lepší příležitost k úniku či spáchání dalších trestných činů, než jakou by měl jinak. Dále jeho postavení ve společnosti, četné kontakty v zahraničí a jeho opakované žádosti o navrácení pasu byly považovány za důvody ospravedlňující jeho umístění v předběžné vyšetřovací vazbě. Podle vyjádření Nejvyššího soudu skutečnost, že se žadatel odvolal proti zabavení svého pasu, vedla k oprávněnému podezření, že by mohl spáchat další trestný čin v rámci znění článku 152 § 2 trestního řádu (viz výše uvedený odst. 13).

Podle názoru generálního prokurátora byla předběžná vyšetřovací vazba, na kterou si žadatel stěžoval, v souladu s domácím právem včetně Ústavy Bulharska a byla naprosto v souladu s článkem 5 § 1 (c) Úmluvy.

40. Soud na začátku vzal na vědomí, že měl pravomoc posoudit fakta a okolnosti žadatelových stížností do té míry, pokud se vztahovaly k období po 7. září 1992. kdy Bulharsko ratifikovalo Úmluvu a uznalo obligatorní pravomoc Soudu. Proto bude brát v úvahu stav řízení od tohoto data (viz rozsudky ve věcech Hokkanen v. Finsko ze dne 23. září 1994, Série A č. 299-A, s. 19, § 53 a Yagci a Sargin v. Turecko ze dne 8. června 1995, Série A č. 319-A, s. 16, § 40), zvláště skutečnost, že důvody pro jeho držení ve vazbě uvedené v příkazu k vazbě z 9. července a v rozsudku Nejvyššího soudu podporujícím tento příkaz zůstaly nezměněny až do jeho propuštění 30. prosince 1992 (viz výše uvedené odst. 11 a 13). Toto nebylo před Soudem popřeno.

Pokud se týká upozornění Vlády týkajícího se nezávislosti orgánů, které přijaly nařízení, jež dala k žadatelovým stížnostem podle Úmluvy (viz výše uvedený odst. 38), mělo by být zdůrazněno, že Vláda je podle Úmluvy zodpovědná za jednání takovýchto orgánů, stejně jako je zodpovědná za konání všech ostatních, které jsou v její působnosti. Ve všech případech před Soudem je projednávána mezinárodní odpovědnost státu (viz. mutatis mutandis, rozsudek ve věci Foti a další v. Itálie ze dne 10. prosince 1982, Série A č 56, s. 21, § 63). Nehledě na to, že Vláda přijala názor Komise, že došlo k porušení článku 5 § 1. Soud považoval za správné posoudit tuto otázku sám za sebe.

41. Článek 5 § 1 Úmluvy obsahuje vyčerpávající seznam povolených důvodů pro to, aby osoba byla zbavena svobody, které musí byl přesně interpretovány (viz rozsudek případu činila v. Itálie ze dne 22. února 1989, Série A č. 148, s. 18, § 41).

Soud byl toho názoru, že hlavním sporným bodem v projednávaném případu je to, zda žadatelovo držení ve vazbě od 7. září do 30. prosince 1992 bylo „zákonné“ v rámci znění článku 5 § 1, včetně toho, zda bylo vykonáno „v souladu s řízením stanoveným zákonem“. Soud zdůraznil, že Úmluva zde v zásadě odkazuje na domácí právo, ale také požaduje, aby jakékoliv opatření zbavující osobu svobody bylo slučitelné se záměrem článku 5, jmenovitě ochranou osoby před libovůlí (viz. rozsudky ve věcech Bozano v. Francie ze dne 18. prosince 1986, Série A č. 111, s. 23, § 54 a Benham v. Spojené království ze dne 10. června 1996).

Tam, kde Úmluva jako v článku 5 odkazuje přímo na domácí právo, shoda s takovým zákonem je nedílnou součástí povinností Smluvních stran a Soud je tudíž oprávněný přesvědčit se o takové shodě, kde je to pro danou věc závažné (článek 19); rozsah jeho úlohy v této souvislosti však podléhá omezením tkvícím v logice evropského systému ochrany, jelikož na prvním místě přísluší interpretovat a aplikoval domácí právo národním orgánům, zvláště soudům (viz, inter alia, výše zmíněný rozsudek ve věci Bozano, s. 25, § 58 a ve věci Kemmache*) v. Francie /č. 3/ ze dne 24. listopadu 1994, Série A č. 296-C, s. 88, § 42).

42. S ohledem na zvláštní okolnosti případu Soud shledal nepopiratelným, že žadatel se jako člen

bulharské vlády podílel na rozhodnutích (poskytnutí fondů pomoci a půjček jistým rozvojovým zemím), z nichž vzešla obvinění proti němu.

43. Žádné z ustanovení trestního zákoníku, o které se opíralo ospravedlňování vazby – články 201 až 203, 219 a 282 (viz výše uvedené odst. 11 a 13) – však výslovně neuvádí nebo dokonce nevede k závěru, že někdo by se mohl vystavil trestní odpovědnosti podílením se na kolektivním rozhodnutí takového typu. Navíc nebyly předloženy důkazy, které by ukazovaly, že taková rozhodnutí byla nezákonná, to znamená v rozporu s Oslavou Bulharska či legislativou, nebo přesněji že tato rozhodnutí byla přijata s překročením pravomocí nebo byla v rozporu se zákonem o národním rozpočtu.

S ohledem na výše uvedené Soud není přesvědčen o tom, že obvinění, kvůli němuž byl žadatel soudně stíhán, zakládalo trestný čin podle bulharských zákonů v příslušné době.

44. Navíc příkaz státního prokurátora k vazbě z 9. července 1992 a rozhodnutí Nejvyššího soudu z 13. července podporující tento příkaz odkazovaly na články 201 – 203 trestního zákoníku (viz výše uvedené odst. 13 a 15). Jak se zdá z ustálené judikatury poskytnuté Soudu, základním prvkem trestného činu zpronevěry podle článků 201 – 203 trestního zákoníku je, že obviněný usiloval zvýhodnit sebe či třetí stranu (viz výše uvedený odst. 26). Příkaz z 9. července navíc odkazoval na článek 282, který výslovně stanoví, že pro veřejného činitele je trestným činem, jestliže zneužije své pravomoci za účelem získání takových výhod (viz výše uvedené odst. 9 a 28).

Soudu však nebyla poskytnula žádná skutečnost či informace prokazující, že žadatel byl v oné době oprávněně podezříván ze snahy získat pro sebe či třetí stranu výhody ze své účasti při rozdělování projednávaných peněžních prostředků (viz rozsudek ve věci Murrayová*) v. Spojené království ze dne 28 října 1994, Série A č. 300-A, s. 25, § 51). V této souvislosti musí být zaznamenáno, že vyjádření Vlády o tom, že existovaly jisté „transakce“, bylo Komisí shledáno nepodloženým a nebylo před Soudem zopakováno. Nebylo ani tvrzeno před institucemi Omluvy, že by peněžní prostředky zmíněné státy neobdržely.

45. Za těchto okolností Soud neshledal, že zbavení žadatele svobody na projednávanou dobu bylo „zákonné zbavení svobody“ vykonané „pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu“.

Poté, co Soud došel k tomuto závěru, nepotřeboval již zkoumat, zda vazba mohla být důvodně považována za nezbytnou, aby zabránila spáchání trestného činu či úniku po spáchání trestného činu.

46. Z toho vyplývá, že v tomto případu došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy.

III. Údajné porušení článku 18 Úmluvy

47. Před Komisí žadatel prohlásil, že došlo rovněž k porušení článku 18 Úmluvy, který zní:

„Omezení, jež tato Úmluva připouští pro uvedená práva a svobody, nesmí být využívána k jinému účelu než k tomu, pro který byla určena.“

48. Komise s ohledem na svá shledání v souvislosti s článkem 5 § 1 Úmluvy (viz výše uvedený odst. 38) došla k závěru, že v souvislosti s článkem 18 nevyvstal žádný samostatný sporný bod. V tomto bodě žadatel také souhlasil s Komisí.
49. Soud, maje na paměti své závěry ohledně článku 5 § 1, se rovněž domníval, že v souvislosti s článkem 18 nevyvstal žádný samostatný sporný bod.
50. Aplikace článku 50 Úmluvy
51. Ve svém vyjádření k Soudu pan Andrej Lukanov usiloval o spravedlivé zadostiučinění podle

článku 50 Úmluvy, který zní:

„Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy, a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění."

1. Morální újma
2. Žadatel nepožadoval žádné odškodnění za majetkovou újmu, ale žádal Soud, aby mu přiznal odškodnění za morální a fyzické příkoří, které utrpěl následkem držení ve vazbě.
3. Vláda přenechala tuto věc na úvaze Soudu, zatímco delegát Komise navrhl, aby Soud žadateli přiznal 115 000 francouzských franků (FRF) na základě toho, že odškodnění 1000 FRF za každý ze 115 dnů, kdy byl žadatel nezákonně držen ve vazbě, by bylo odpovídající.
4. Soud se domníval, že dostatečné spravedlivé zadostiučinění by nebylo poskytnuto pouhým shledáním porušení úmluvy a že odškodnění tudíž má být žadateli přiznáno. Konaje hodnocení na spravedlivém základě, přiznal 40 000 FRF, které budou převedeny na bulharské leva (BGL) v kurzu platném ke dni vyrovnáni, jeho vdově a dvěma dětem, které pokračovaly v žádosti jeho jménem.
5. Náklady a výdaje
6. Žadatel dále požadoval náhradu za náklady a výdaje ve výši odpovídající v bulharské měně (BGL) celkové částce 13 456 USD a 7067 FRF, které byly vydány na následující položky:

(a) 3100 USD na práci jeho právního zástupce paní Loulčevové v souvislosti s projednáváním případu před Komisí;

(b) 3272 USD a 1600 FRF na cestovní výdaje a diety pro něj a jeho právního zástupce v souvislosti se slyšením před Komisí;

(c) 2000 USD na práci jeho právní zástupkyně v souvislosti s projednáváním případu před Soudem;

(d) 1800 USD na práci pana Enčeva v souvislosti s překládáním a výkladem při řízení před Soudem;

(e) 3284 USD a 5467 FRF na cestovní výdaje a diety paní Loulčevové a pana Enčeva v souvislosti s jejich přítomností při řízeních před Soudem.

55. Vláda ponechala přiznání náhrady za náklady a výdaje na úvaze Soudu. Delegát Komise se domníval, že požadavky týkající se položek (a)-(c) jsou přiměřené a že s ohledem na takové náklady a výdaje, jaké jsou zmiňovány v bodech (d) a (c), by rovněž měly být přiznány uvedené sumy.
56. Soud je přesvědčen, že požadované náklady a výdaje byly skutečně a nezbytně vydány v uvedených měnách a byly přiměřené, pokud jde o jejich množství. V souladu se svou ustálenou judikaturou přiznává žadatelově vdově a dvěma dětem plnou výši požadavku v tomto bodě.
57. Úrok z prodlení
58. Soud považuje za správné, aby úrok z prodlení byl splatný v roční úrokové míře 4 %, pokud se týká částek přiznaných ve francouzských francích, a 5 %, pokud se týká částky přiznané v amerických dolarech.

Z TĚCHTO DŮVODU SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. rozhoduje, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy;
2. rozhoduje, že v souvislosti s článkem 18 Úmluvy nevyvstal žádný samostatný sporný bod;
3. rozhoduje

(a) že žalovaný stál zaplatí žadatelově vdově a dvěma dětem během tří měsíců následující částky převedené na bulharské leva v kurzu platném ke dni vyrovnání;

(i) 40 000 (čtyřicet tisíc) francouzských franků náhradou za morální újmu a

(ii) za oprávněné náklady a výdaje 13 456 (třináct tisíc čtyři sta padesát šest) amerických dolarů a 7067 (sedm tisíc šedesát sedm) francouzských franků;

(b) že prostý úrok v následujících ročních úrokových mírách bude splatný od vypršení výše uvedené tříměsíční lhůty až do vyrovnání;

(i) 4 % ročně v souvislosti s částkami přiznanými ve francouzských francích a

(ii) 5 % ročně v souvislosti s částkou přiznanou v amerických dolarech;

4. zamítá zbytek požadavku na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 20. března 1997.

Herbert PETZOLD

tajemník

Rolv RYSSDAL

předseda

*) Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit IV/95, Rozhodnutí Evropského soudu o stížnosti č. 17621/91, str. 20.

*) Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit V/96, Rozhodnutí Evropského soudu o stížnosti č. 14310/88, str. 25.